

FILMTUDOMÁNY MA ÁLLAMVIZSGATÉTELEK: FILMTÖRTÉNET (+ MŰFAJTÖRTÉNET)

Az egyes tételek mellett feltüntetett olvasmányokat kötelezően ismerni kell. A tételek feldolgozásához segít a tételsor végén található – átfogó filmtörténeteket, összefoglaló köteteket, adattárakat felsoroló – bibliográfia. Szintén a tételsor végén található a kötelező filmek listája. További ajánlott olvasmányok listája a <http://szabadbolcseszet.elte.hu> oldalon érhető el.

TÉTELEK

1. A mozi megszületése. A korai film jellemzői. Az elbeszélés kialakulása. Az európai film az 1900-as és 1910-es években.

Gunning, Tom: Az attrakció mozija. A korai film, nézője és az avant-garde. In: Kovács András Bálint–Vajdovich Györgyi (szerk.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 292–302.

Gunning, Tom: Nonkontinuitás, kontinuitás, diszkontinuitás: a korai filmek műfajainak elmélete. In: Kovács András Bálint–Vajdovich Györgyi (szerk.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 304–319.

2. A húszas évek avantgárdja (expresszionizmus, impresszionizmus, szürrealizmus, szovjet montázsiskola).

Bordwell, David: *Elbeszélés a játékfilmben*. Budapest: Magyar Filmintézet, 1996. pp. 245–278.

Eisner, Lotte H.: *A démoni filmvásznon*. Budapest: Magyar Filmintézet–*Filmvilág*–Szellempkép, 1994. pp. 121–148.

3. Az amerikai mozi kezdetei, és Hollywood megszületése. Az amerikai alpműfajok kialakulása. A stúdiórendszer a harmincas években. Az intézményes stílus, és a reprezentáns műfajok.

Bordwell, David: *Elbeszélés a játékfilmben*. Budapest: Magyar Filmintézet, 1996. pp. 169–216.

Will Wright: A hatlövetű és a társadalom. In: Berkes Ildikó (szerk.): *A western*. Budapest: MFIFA, 1981. pp. 20–51.

4. Az európai film az 1930-as, 1940-es években. Realista tendenciák a némafilm–hangosfilm váltás után Európában és az Egyesült Államokban.

Bikácsy Gergely: Bolond Pierrot moziba megy. A francia film ötven éve. Héttorony Könyvkiadó–Budapest Film, 1992. pp. 7–91.

Carringer, Robert L.: Az Aranypolgár készítése. *Metropolis* (2002) no. 2. pp. 6–37.

5. Film a diktatúrák idején. Az olasz neorealizmus intézményrendszere, stiláris jellemzői. Európa a II. világháború után.

Bazin, André: A neorealizmus esztétikája. In: Uő: *Mi a film?* Budapest: Osiris, 1995. pp. 369–448.

Szilágyi Ákos: A sztálini idők mozija. *Filmvilág* (1988) no. 9–10–11–12. (1989) no. 1.

6. Ázsia és Latin-Amerika a II. világháború után (Japán, India, Kína, Brazília).

Berkes Ildikó–Nemes Károly: *A japán film világa*. Budapest, Magyar Filmintézet, 1997. pp. 131–146.; 168–179.

Schrader, Paul: A személyiségen túl. Ozu és a zen kultúra. *Pannonhalmi Szemle* (1995) no. 2. pp. 108–114.

Vincze Teréz: Felfedezőút a filmvilág szubkontinensén. Bevezetés Bollywood történetébe és formáiba. *Metropolis*, (2007) no. 1. pp. 8–23.

7. A klasszikus hollywoodi film az 1940-es és 1950-es években.

Berkes Ildikó: *A western*. Budapest: Gondolat, 1986.

Truffaut–Hitchcock. Magyar Filmintézet–Pelikán Kiadó, Budapest, 1996.

8. A modern film közvetlen előzményei. A modern film általános jellemzése. A modern film korszakai.

Kovács András Bálint: *A modern film irányzatai. Az európai művészfilm, 1950–1980*. Budapest: Palatinus, 2005. pp. 264–274., 279–282., 301–401.

9. A modern film formái (mindegyik forma illusztrálásához egy-egy szabadon választott alkotó életművének elemzése).

Kovács András Bálint: *A modern film irányzatai. Az európai művészfilm, 1950–1980*. Budapest: Palatinus, 2005. pp. 160–218.

Gelencsér Gábor: Beszédes csend. Bergman trilógiája. *Filmvilág* (2004) no. 12. pp. 42–44.

10. Újhullámok Nyugat-Európában: a francia újhullám és a brit újhullám (plusz mindkettő dokumentarista előzménye: a cinema verité és a harmincas évek brit dokumentarizmusa).

Kovács András Bálint: *Metropolis, Párizs*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó, 1992. pp. 121–207.

Bikácsy Gergely: *Bolond Pierrot moziba megy. A francia film ötven éve*. Héttorony Könyvkiadó–Budapest Film, 1992. pp. 140–146.

Vincze Teréz: Hosszú távon lázadó. *A Dunánál* (2002) július. pp. 115–119.

11. Stílusiskolák és újhullámok Kelet-Európában az 1950-es, 1960-as években (lengyel filmiskola, cseh és szlovák újhullám, szovjet újhullám, jugoszláv fekete széria).

Kovács András Bálint–Szilágyi Ákos: *Tarkovszkij. Az orosz film Sztalkere*. Budapest: Helikon, 1997. pp. 81–120.

Kovács István: Az ő nemzedékük. A „lengyel filmiskola”. In: Uő: *Robogás a nyárba. Írások a lengyel filmről*. Pécs–Kecskemét: Jelenkor–Forrás, 1992. pp. 9–29.

Ardai Zoltán: A macska nyolc éve. A csehszlovák „új filmről”. In: Zalán Vince (szerk.): *Tavaszi és nyári között. A cseh és a szlovák „új hullám” antológiája*. Budapest: Budapest Film–Héttorony, 1990. pp. 5–17.

12. Az európai művészfilm az 1970-es években: későmodernizmus és midcult. A hetvenes évek stílusiskolái: a német újfilm és a svájci újfilm. Kelet-Európa a pangás évtizedében.

Báron György: A film és a „hetvenes évek”. In: Uő: *Hollywood és Marienbad*. Budapest: Gondolat, 1986. pp. 19–43.

Elsaesser, Thomas: *A német újfilm*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 247–320.

Király Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetípusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona Kiadó, 1998. pp. 230–233.

13. Modernizmus a nyugati világon kívül a nyolcvanas–kilencvenes években: a kínai ötödik generáció, a tajvani újhullám, az iráni film.

Kínai film–összeállítás. *Filmvilág* (1994) no. 5. pp. 28–37.

Teszár Dávid: A kínai film nagy ugrása. Zhang Yimou. *Filmvilág* (2007) no. 5. pp. 4–8.

Pápai Zsolt: Újrajátszás és áthangolás. Az európai klasszikus modernizmus és a kortárs iráni film. *Metropolis* (2006) no. 3. pp. 26–41.

14. Hollywoodi Reneszánsz és Új-Hollywood (1965–1980).

Michael Pye–Linda Myles: *Mozi-fenegyerek*. Budapest: Gondolat, 1983. pp. 9–89.

Pápai Zsolt: Bolond Pierrot Hollywoodba megy. *Filmvilág* (2005) no. 5. pp. 22–27.

15. A nyolcvanas–kilencvenes évek európai filmje. A filmes posztmodern kezdetei.

Angol barokk–összeállítás. *Filmvilág* (1990) no. 10. pp. 3–20.

Bíró Yvette: Irónia: igazi szabadság! In: Uő: A rendetlenség rendje: film/kép/esemény.

Budapest: Cserépfalvi, 1996. pp. 122–128.

Stóhr Lóránt: A szegénység tízparancsolata. Beszélgetés a Dogma-mozgalomról.

Filmvilág (2004) no. 2. pp. 22–26.

16. Kortárs amerikai film a függetlenektől Hollywoodig.

Köves Gábor: Kék bársonyos forradalom. *Filmvilág* (2005) no. 1. pp. 24–27.

Király Jenő: *Frivol múzsa*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. pp. 772–783.

17. A kortárs délkelet-ázsai film változatai–egy szabadon választható ország filmművészetének ismertetésén keresztül.

Kínai film–összeállítás. *Filmvilág* (2007) no. 7. pp. 4–19.

Koreai film–összeállítás. *Filmvilág* (2005) no. 10. pp. 18–27.

Varró Attila: Szébb tegnap. Hongkongi filmtriád. *Filmvilág* (2000) no. 7. pp. 28–31.

18. A klasszikus, modernista és posztmodern műfaji sajátosságok ismertetése egy szabadon választott műfaj történetén keresztül (választható: western, gengszterfilm, melodráma, musical, sci-fi, horror).

Király Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetípusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona Kiadó, 1998. pp. 53–84.

19. Az animációs film formáinak csoportosítása. Egy szabadon választott animációsfilmes forma (pl. rajz, CGI, báb, gyurma, tárgy) történetének vázlatos ismertetése (főbb filmek, stúdiók, alkotók, országok stb.)

Varga Zoltán: Vázlat az animációs film tanulmányozásához. *Enigma* (2008) no. 56. pp. 23–40.

Varga Zoltán: Összeraklak, szétszedlek. A gyurmafilm paradoxonai. *Filmvilág* 2010/5. pp. 24–27.

Csillag Márton: Rajzold újra, gép! Animáció új dimenzióban. *Filmvilág* (2005) no. 1. pp. 8–11.

Pinteau, Pascal: *Speciális effektek*. Pécs: Alexandra, 2004. pp. 208–283.

A TÉTELEK FELDOLGOZÁSÁT SEGÍTŐ ÖSSZEFOGLALÓ KÖTETEK, ADATTÁRAK

- Thompson, Kristin–Bordwell, David: *A film története*. Budapest: Palatinus Kiadó, 2006.
- Oxford Filmenciklopédia* (szerk. Geoffrey Nowell-Smith). Budapest: Glória Kiadó, 1998.
- Új Oxford Filmenciklopédia* (szerk. Geoffrey Nowell-Smith). Budapest: Glória Kiadó, 2003.
- Gregor, Ulrich–Patalas, Enno: *A film világtörténete*. Gondolat: Budapest, 1966.
- Hevesy Iván: *A némafilm egyetemes története*. Budapest: Magyar Filmintézet, 1991.
- Sadoul, Georges: *A filmművészet története*. Budapest: Gondolat, 1959.
- Bikácsy Gergely: *Bolond Pierrot moziba megy. A francia film ötven éve*. Budapest: Héttorony–Budapest Film, 1992.
- Kömlödi Ferenc: *Az amerikai némafilm története*. Budapest: Magyar Filmintézet, 1999.
- Magyar Bálint: *Az amerikai film*. Budapest: Gondolat, 1974.
- Leyda, Jay: *Régi és új. Az orosz és szovjet film története*. Budapest: Gondolat, 1967.
- Lizzani, Carlo: *Az olasz film története 1895–1979*. Budapest: Gondolat, 1981.
- Berkes Ildikó–Nemes Károly: *A japán film világa*. Budapest: Magyar Filmintézet, 1997.

KÖTELEZŐ FILMEK

A mozi megszületése. A film megszületésének technikai feltételei. A korai film jellemzői. Az elbeszélés kialakulása. Az európai film az 1900-as és 1910-es években.

Lumiere-cég: A munkaidő vége [La Sortie des usines Lumiere] (1895), A vonat érkezése [L'Arrivée d'un train a La Ciotat] (1895), A kisbaba reggelije [Repas de bébé] (1895), A megöntözött öntöző [L'Arroseur arrosé] (1895)

Georges Méliès: Utazás a Holdba [Le Voyage dans la lune] (1902)

Edwin S. Porter: A nagy vonatrablás [The Great Train Robbery] (1903)

Edwin S. Porter: Egy amerikai tűzoltó élete [Life of an American Fireman] (1903)

Lewin Fitzhamon: Rover, a megmentő [Rescued by Rover] (1905)

David Wark Griffith: A lonedale-i táviráslány [The Lonedale Operator] (1911)

Giovanni Pastrone: Cabiria (1914)

Mauritz Stiller: Arne úr kincse [Herr Arnes pengar] (1919)

Victor Sjöström: A halál kocsisa [Körkarlen] (1921)

A húszas évek avantgárdja (expresszionizmus, impresszionizmus, szürrealizmus, szovjet montázsiskola).

Hans Richter: Ritmus '21 [Rhythmus 21] (1921)

René Clair: Felvonásköz [Entr'acte] (1924)

Dimitri Kirsanoff: Ménilmontant (1926)

Luis Bunuel–Salvador Dali: Az andalúziai kutya [Un chien andalou] (1929)

Robert Wiene: Dr. Caligari [Das Cabinet des Dr. Caligari] (1920)

Friedrich Wilhelm Murnau: Nosferatu, a vámpír [Nosferatu, eine Symphonie des Grauens] (1922)

Fritz Lang: *Metropolis* (1927)

Szergej Mihalovics Eisenstein: A Patyomkin páncélos [Bronyenoszec Potyomkin] (1925)

Dziga Vertov: Ember a felvevőgéppel [Cselovek sz kinoapparatom] (1929)

Lev Kulesov: Mr. West különleges kalandjai a bolsevikok országában [Nyeobicsajnie prikljucsenyija misztera Westa v sztranye bolsevikov] (1924)

Vszevolod Pudovkin: Anya [Maty] (1926)

Az amerikai mozi kezdetei, és Hollywood megszületése. Az amerikai alapműfajok kialakulása. A stúdiórendszer a harmincas években. Az intézményes stílus, és a reprezentáns műfajok.

David Wark Griffith: Amerika hőskora [The Birth of a Nation] (1915)

Robert Flaherty: Nanuk, az eszkimó [Nanouk of the North] (1922)

Charlie Chaplin: A csavargó [The Vagabond] (1916)

Erich von Stroheim: Gyilkos arany [Greed] (1924)

Charlie Chaplin: Aranyláz [The Gold Rush] (1925)

Buster Keaton: A generális [The General] (1927)

Alan Crosland: A dzsesszénekes [The Jazz Singer] (1927)

William A. Wellman: A közellenség [The Public Enemy] (1931)

James Whale: Frankenstein (1931)

Merian C. Cooper–Ernest B. Schoedsack: King Kong (1933)

Frank Capra: Ez történt egy éjszaka [It Happened One Night] (1934)

Victor Fleming: Elfújta a szél [Gone with the Wind] (1939)

Ernst Lubitsch: Ninocska [Ninotchka] (1939)

John Ford: Hatosfogat [Stagecoach] (1939)

Victor Fleming: Óz, a csodák csodája [The Wizard of Oz] (1939)

Az európai film az 1930-es, 1940-es években. Realista tendenciák a némafilm–hangosfilm váltás után Európában és az Egyesült Államokban.

Carl Theodor Dreyer: Jeanne d'Arc szenvedése [La passion de Jeanne d'Arc] (1928)
Alexander Korda: VIII. Henrik magánélete [The Private Life of Henry VIII] (1933)
Marcel Carné: Ködös utak [Le Quai des brumes] (1938)
Jean Renoir: Állat az emberben [La Bete humaine] (1938)
Orson Welles: Aranypolgár [Citizen Kane] (1941)

Film a diktatúrák idején. Az olasz neorealizmus intézményrendszere, stiláris jellemzői. Európa a II. világháború után.

Leni Riefenstahl: Az akarat diadala [Triumph des Willens] (1935)
Roberto Rossellini: Róma nyílt város [Roma, citta aperta] (1945)
Vittorio De Sica: Biciklitolvajok [Ladri di biciclette] (1948)
Vittorio De Sica: A sorompók lezárulnak [Umberto D.] (1952)

Ázsia és Latin-Amerika a II. világháború után (Japán, India, Kína, Brazília).

Ozu Yasujiro: Tokiói történet [Tokio monogatari] (1953)
Satyajit Ray: Ének az útról [Pater Panchali] (1955)
Kurosava Akira: A vihar kapujában [Rashomon] (1950)
Kurosava Akira: A hét szamuráj [Shichinin no samurai] (1954)
Ramesh Sippy: Lángnyelvek [Sholay] (1975)

A klasszikus hollywoodi film az 1940-es és 1950-es években. Technikai fejlesztések az ötvenes években. A műfaji térkép jellegzetességei.

Alfred Hitchcock: A Manderley-ház asszonya [Rebecca] (1940)
John Huston: A máltai sólyom [The Maltese Falcon] (1941)
Michael Curtiz: Casablanca (1942)
Ernst Lubitsch: Lenni vagy nem lenni [To Be or Not to Be] (1942)
Frank Capra: Az élet csodaszép [It's a Wonderful Life] (1946)
Stanley Donen–Gene Kelly: Ének az esőben [Singin' in the Rain] (1952)
Alfred Hitchcock: Szédülés [Vertigo] (1958)
Howard Hawks: Rio Bravo (1959)
William Wyler: Ben Hur (1959)

A modern film közvetlen előzményei. A modern film általános jellemzése. A modern film korszakai.

Billy Wilder: Alkony sugárút [Sunset Boulevard] (1950)
Billy Wilder: Gyilkos vagyok [Double Indemnity] (1944)
Orson Welles: A sanghaji asszony [The Lady from Shanghai] (1947)
Ingmar Bergman: A nap vége [Smultronstället] (1957)
Federico Fellini: Bikaborjak [I vitelloni] (1953)
Federico Fellini: Országúton [La strada] (1954)
Kurosava Akira: A vihar kapujában [Rashomon] (1950)

A modern film formái (mindegyik illusztrálásához egy-egy szabadon választott alkotó életművének elemzése).

Andrej Tarkovszkij: Andrej Rubljov (1969)
Federico Fellini: 8 és fél [Otto e mezzo] (1962)
Ingmar Bergman: A csend [Tystnaden] (1963)

Ingmar Bergman: Persona [Persona] (1966)
Luis Bunuel: Az öldöklő angyal [El ángel exterminador] (1962)
Michelangelo Antonioni: A kaland [L' avventura] (1960)
Michelangelo Antonioni: Az éjszaka [La notte] (1960)
Pier Paolo Pasolini: A csóró [Accattone] (1961)
Pier Paolo Pasolini: Teoréma (1968)
Robert Bresson: Egy halálraítélt megszökött [Un condamné e mort s'est échappé ou Le vent souffle ou il veut] (1956)

Újhullámok Nyugat-Európában (francia újhullám, brit újhullám).

Jean-Luc Godard: Kifulladásig [A bout de souffle] (1960)
François Truffaut: Négyszáz csapás [Les quatre cents coups] (1959)
Claude Chabrol: Unokafivérek [Les cousins] (1959)
Alain Resnais: Tavaly Marienbadban [L'Année dernière e Marienbad] (1961)
Tony Richardson: Dühöngő ifjúság [Look Back in Anger] (1958)

Stílusiskolák és újhullámok Kelet-Európában az 1950-es, 1960-as években (lengyel filmiskola, cseh és szlovák újhullám, szovjet újhullám, jugoszláv fekete széria).

Grigorij Csuhráj: Ballada a katonáról [Ballada o szoldate] (1959)
Andrej Tarkovszkij: Iván gyermekkorá [Gyetsztvo Ivana] (1962)
Andrzej Wajda: Hamu és gyémánt [Popiol i diament] (1958)
Jerzy Kawalerowicz: Éjszakai vonat [Pociąg] (1959)
Jiří Menzel: Szigorúan ellenőrzött vonatok [Ostre sledované vlaky] (1966)
Milos Forman: Egy szöszi szerelme [Lásky jedné plavovlásky] (1965)
Vera Chytilová: Százszorszépek [Sedmikrásy] (1966)
Dusan Makavejev: W.R., az organizmus misztériuma [W. R.–Misterije organizma] (1971)

Az európai művészfilm az 1970-es években: későmodernizmus és midcult. A hetvenes évek stílusiskolái: a német újfilm és a svájci újfilm. Kelet-Európa a pangás évtizedében.

Rainer Werner Fassbinder: A félelem megeszi a lelket
Werner Herzog: Aguirre, Isten haragja
Dusan Makavejev: Sweet Movie (1973)
Marco Ferreri: A nagy zabálás [Le grande bouffe] (1973)
Luis Bunuel: A burzsoázia diszkrét bája [Le charme discret de la bourgeoisie] (1972) vagy
A szabadság fantomja [La fantome de la liberté] (1974)
Werner Herzog: Aguirre, Isten haragja [Aguirre, der Zorn Gottes] (1972)
Wim Wenders: A dolgok állása [Der Stand der Dinge] (1982)
Nicholas Roeg: Ne nézz vissza! [Don't Look Now!] (1973)

Modernizmus a nyugati világon kívül a nyolcvanas–kilencvenes években: kínai ötödik generáció, tajvani újhullám, iráni film.

Hou Hsiao-hsien: A szomorúság városa [A City of Sadness / Bei qing cheng shi] (1989)
Chen Kaige–Zhang Yimou: Sárga föld [Yellow Earth / Huang tu di] (1984)
Abbas Kiarostami: Hol a barát háza? [Where Is the Friend's Home? / Khane-ye dost kodjast?] (1987)
Mohsen Makhmalbaf: A biciklista [The Cyclist / Bicycleran] (1987)

Hollywoodi Reneszánsz és Új-Hollywood (1965–1980).

Arthur Penn: Bonnie és Clyde [Bonnie and Clyde] (1967)

Martin Scorsese: Aljas utcák [Mean Streets] (1972)
Francis Ford Coppola: A keresztapa [The Godfather] (1972)
Steven Spielberg: Cáva [Jaws] (1975)
Robert Altman: Tolvajok, mint mi [Thieves Like Us] (1973)
Robert Altman: Nashville (1975)
Sam Peckinpah: Vad banda [Wild Bunch] (1969)
Stanley Kubrick: 2001: Űrodüsszeia [2001: A Space Odyssey] (1968)

A nyolcvanas–kilencvenes évek európai filmje. A filmes posztmodern kezdetei.

Emir Kusturica: Macska-jaj [Crna macka, beli macor] (1998)
Lars von Tier: Idióták [Idioterne] (1997)
Luc Besson: Metró [Subway] (1985)
Pedro Almodóvar: Asszonyok a teljes idegösszeomlás szélén [Mujeres al borde de un ataque de nervios] (1988)
Peter Greenaway: A rajzoló szerződése [The Draughtsman's Contract] (1982)

Kortárs amerikai film a függetlenektől Hollywoodig.

George Lucas: Csillagok háborúja [Star Wars] (1977)
Steven Spielberg: Harmadik típusú találkozások [Close Encounters of the Third Kind] (1977)
Jan de Bont: Féktelenül [Speed] (1994)
Jim Jarmusch: Törvénytől sújtva [Down by Law] (1986)
David Lynch: Kék bársony [Blue Velvet] (1986)
Quentin Tarantino: Ponyvaregény [Pulp Fiction] (1994)
Joel Coen: A halál keresztútján [Miller's Crossing] (1989)
Steven Soderbergh: Szex, hazugság, video [sex, lies and videotape] (1989)

A kortárs délkelet-ázsai film változatai–egy szabadon választható ország filmművészetének ismertetésén keresztül.

John Woo: Egy jobb holnap [Ying hung boon sik / A Better Tomorrow] (1986)
Takeshi Kitano: Sonatina (1993)
Wong Kar-wai: Szerelemre hangolva [In the Mood for Love / Fa yeung nin wa] (2000)
King Hu: Egy csipetnyi zen [Xia nu] (1970)

A klasszikus, modernista és posztmodern műfaji sajátosságok ismertetése egy szabadon választott műfaj történetén keresztül (választható: western, gengszterfilm, melodráma, musical, sci-fi, horror).

Szabadon választható filmek.

Az animációs film formáinak csoportosítása. Egy szabadon választott animációsfilmes forma (pl. rajz, CGI, báb, gyurma, tárgy) történetének vázlatos ismertetése (főbb filmek, stúdiók, alkotók, országok stb.)

Steven Lisberger: TRON, avagy a számítérek lázadása [Tron] (1982)
John Lasseter: Toy Story (1995)